

action of the welfare state, stopping the further expansion of social functions; 2) gradual departure of the state from the provision of social assistance in the direction of creating conditions for self-realization of an able-bodied person; 3) investing in social capital; 4) formation in each able-bodied person of a stable understanding of responsibility for ensuring their well-being. It is noted that these measures are intended to reduce the burden on the institution of the welfare state in ensuring the well-being of the individual. It is emphasized that it is not possible to reform the welfare state without changing the world-view of citizens, which is, first, manifested in the departure from paternalism. The vision of the social state under which this institute aims to activate a person in matters of ensuring his or her well-being is promising. Understanding the future configuration of the welfare state clearly emphasizes the need to increase personal responsibility for well-being.

Key words: social state, social policy, globalization, technological revolution.

REFERENCES

1. Bulba, V. (2012). Vplyv hlobalizatsii na transformatsiiu sotsialnykh funktsii hlobalizatsii. *Publichne upravlinnia: teoriia ta praktyka*, № 1 (9), S. 194–199.
2. Kresina, I., Khoma, N. (2015). Modeli sotsialnoi derzhavy: modernizuiuchy vplyv hlobalizatsii. *Publichne pravo*, № 1 (17), S. 185–196.
3. Pyshchulina, O. M. Ekonomichna model «bezumovnoho bazovoho dokhodu»: nova natsionalna alternatyva. URL: http://razumkov.org.ua/upload/1456388199_file.pdf
4. Khoma, N. M. (2012). Modeli sotsialnoi derzhavy: svitovy ta ukraïnskyi dosvid. Kyiv: Yurydychna dumka, 592 p.
5. Khoma, N. M. (2013). Modernizatsiia paradyhmy sotsialnoi derzhavy. *Visnyk NTUU «KPI». Seriia Politolohiia. Sotsiolohiia. Pravo*, № 3 (19), S. 43–47.
6. Chyrkyn, V. E. (2002). Obshchechelovecheskye tsennosti y sovremennoe hosudarstvo. *Hosudarstvo y pravo*, № 2, S. 5–13.
7. Castles, F. G. (2004). *The Future of the Welfare State: Crisis Myths and Crisis Realities*. Oxford University Press, 208 p.
8. Chambers, D. (2019). Socialists Want To Redistribute Everyone's Wealth – Except Theirs. *Townhall Finance*, 03. Sep.
9. Dutch King Willem-Alexander declares the end of the welfare state. URL: <https://www.independent.co.uk/news/world/europe/dutch-king-willem-alexander-declares-the-end-of-the-welfare-state-8822421.html>
10. How globalisation is changing the welfare state. URL: <https://www.universiteitleiden.nl/en/news/2019/06/how-globalisation-changes-the-welfare-state>
11. Huber, E., Stephens, J. (2001). *Development and Crisis of the Welfare State*. Chicago: University of Chicago Press, 368 p.
12. Kelly, G. (2018). We can't all be winners as a new welfare state emerges. *The Guardian*, 28 Oct.
13. Mishra, R. (1984). *The Welfare State in Crisis*. Brighton: Wheatsheaf Book, 208 p.
14. O'Connor, J. (1973). *The Fiscal Crisis of The State*. New York: St. Martin's, 276 p.
15. Stone, J. (2015). David Cameron is open to people saving up for their own sickness and unemployment benefits. *Independent*, Jul. 15.

УДК 32-021.387

Ларін Олег,

аспірант кафедри міжнародних комунікацій та політичного аналізу,

факультет міжнародних відносин,

Східноєвропейський національний університет імені Лесі Українки,

43024, Україна, Волинська обл., м. Луцьк, вул. Винниченка, 28, каб. 8

E-mail: adv.lapin@gmail.com

ORCID ID <https://orcid.org/0000-0003-2135-7167>

ДО ПИТАННЯ ПРО ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНУ ОСНОВУ ДОСЛІДЖЕННЯ ПОЛІТИЧНОЇ СТАБІЛЬНОСТІ

У статті розглянуто політичну стабільність як ефективне функціонування політичної системи, усіх її інститутів, відсутність збоїв у механізмах державної влади, її достатню авторитетність. Доведено,

що вона виявляється також у виконанні законів та інших регулятивних нормативних актів, використанні відносно мирних, ненасильницьких форм політичної боротьби. Об'єктивною стороною стабілізації і її складовою частиною є відсутність політичної напруги. Підкреслено, що всі чинники політичної стабільності взаємопов'язані – нестабільність одного чинника може спричинити нестабільність інших. Політична стабільність зумовлена законами функціонування й розвитку суспільства, особливостями та способами взаємодії його підсистем, зміни й еволюція яких не спричиняють руйнування функціональної єдності структури і їх рівноваги. Зазначено, що конфлікти у функціонуванні політичної системи відіграють неоднозначну роль. Їх виникнення є показником загострення протиріч. Але самі конфлікти як такі не впливають істотно на стабільність політичної системи, якщо ця система має механізми їх інституційного чи правового розв'язання або локалізації.

Ключові слова: стабільність, політична стабільність, види, політична система, підсистема.

1. ВСТУП

Постановка проблеми. Політична стабільність – такий стан співвідношення соціальних груп і політичних сил, при якому жодна із них не може істотно змінити політичну систему у своїх інтересах. Стабільність – це нормальне функціонування політичної системи, усіх її структур та інститутів, відсутність збоїв у механізмах державної влади, її достатня авторитетність. Стабільність проявляється також і в суворому дотриманні й виконанні законів та інших регулювальних нормативних актів, використаних стосовно мирних, ненасильницьких форм політичної боротьби. Характер політичної стабільності визначається суспільною системою і її політичним режимом. На протилежному боці політичної стабільності – політичні зміни, тобто виникнення нового в структурних та функціональних особливостях політичних явищ, що забезпечує самовідтворення й оновлення суспільно-політичного організму.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. У країнах Заходу й США політологія передбачає пошуки шляхів згуртування суспільства, окремих соціальних груп на основі загальних цінностей та інтересів. Ставиться за мету вивчення еволюційних змін у громадських пріоритетах і поведінці, а не ідеологічне розхитування й вибух громадських емоцій. Існує також низка концепцій стабільності (концепція соціальної інтеграції – Е. Дюркгейм, М. Вебер, В. Парето й ін., соціальна теорія організації суспільства – Р. Міхельс, Ф. Тейлор, О. Конт, сучасні функціоналісти та ін.). Політична стабільність, на думку політологів Заходу, – одна з форм соціальної стабільності, стан співвідношення соціальних спільностей, груп і політичних сил, неспроможних істотно змінити політичну систему у своїх інтересах, тобто забезпечується їх статус-кво, передбачається стан відносної рівноваги, збалансованості соціальних спільностей, груп та політичних інститутів – суб'єктів владних відносин.

Проблематикою політичної стабільності і її типологією займалися такі зарубіжні науковці, як Л. Алісова [1–2], Ф. Біллі [24], З. Голенкова [2], Р. Даль [26], Дж. Заллер [5], С. Ліпсет [11], А. Макаричев [12], О. Максимова [13], Дж. Яворські [27] та ін. Серед українських дослідників, які вивчали проблему політичної стабільності, відзначимо І. Кіянку [6–7], А. Крапа [9–10], А. Ковалевського [8], А. Романюка [18]. Утім, незважаючи на широке коло науковців, які займалися цією проблематикою, у сучасній політичній науці все ж відсутній комплексний підхід до дослідження політичної стабільності та виокремлення її типів.

Формулювання цілей статті. Мета роботи – розкрити теоретико-методологічну основу та джерельну базу дослідження політичної стабільності.

2. РЕЗУЛЬТАТИ ДОСЛІДЖЕННЯ

Стабільність виступає оцінкою стану політичного життя всередині держави, а також у системі міжнародних відносин. Створення умов для нормального функціонування громадських інститутів і владних структур, незалежно від наявного режиму, є найважливішою функцією політичного керівництва й державного управління. Стабільність стосується всіх сфер політичного та громадського життя. По суті, стабільність – інтеграція людей задля досягнення певної мети, розв'язання тих чи інших проблем на базі розподілу праці й обов'язків.

Український учений Яровський пропонує визначати дефініцію «політичної стабільності» з чотирьох основних позицій, котрі покладено в основу досліджень науковців:

– перша група означень стосується співвідношення понять стабільність і загроза нелегітимного насилля. У цьому разі стабільність – це відсутність у суспільстві реальної загрози нелегітимного насилля або ж наявність у держави можливостей подолати його в кризових умовах (Ф. Біллі [24], Дж. Яворські [27], Л. Паутова [17], Д. Савін [19], А. Крап [9–10]);

– друга група означень політичної стабільності групується навколо такого явища, як наявність і підтримка в країні конституційного порядку (С. Гантінгтон [21–22], С. Ліпсет [11]);

– третя група дефініцій політичної стабільності передбачає її розгляд як відсутність структурних змін у політичній системі чи як наявність можливості й способів управління ними;

– четверта група дефініцій інтерпретує стабільність як модель поведінки та суспільний атрибут. Вона прирівнюється, на думку американських дослідників Г. Гортц і Х. Старр [28], до того положення в суспільстві, за якого його члени обмежують себе соціально прийнятною поведінкою;

– п'ята група дефініцій політичної стабільності об'єднує тих дослідників (Е. Даффі, Д. Маккамант), які вважають, що на практиці проблеми політичної стабільності й нестабільності доцільно аналізувати на основі даних соціологічного моніторингу, а саме тієї його частини, де населення оцінює політичний процес і соціально-економічний курс, а також на основі даних, які б дали можливість оцінити внутрішні резерви самої політичної системи [2, с. 27].

Політична стабільність є одним із вимірів соціальної стабільності. Це «такий стан співвідношення соціальних груп і політичних сил, за якого жодна з них не може істотно змінити політичну систему у своїх інтересах, тобто забезпечується її статус-кво». Така рівновага продукується й відтворюється через складний механізм вертикальних (внутрішніх) і горизонтальних (зовнішніх) зв'язків політичної системи. У першому випадку йдеться про рівновагу складових частин політичної системи та взаємодію між її інститутами, а в другому – взаємодію всієї політичної системи з іншими системами соціуму [6].

Збалансованість здійснюється по лінії як вертикальних, так і горизонтальних зв'язків. Їй властиві дві риси: перша характеризує саму політичну систему (рівновагу її складових частин, відносини та взаємодію між її інститутами – організаційними, нормативними та ціннісно-ідеологічними); друга стосується відносин у цілому політичній системі з іншими сторонами суспільного життя. У цьому випадку суб'єктами відносин політичної стабільності виступають, з одного боку, різноманітні латентні політичні сили, із другого – інститути політичної системи. Саме цей аспект політичної стабільності найскладніший і несе в собі найбільший потенціал невпорядкованості.

Стабільність означає нормальне функціонування політичної системи, усіх її інститутів, відсутність збоїв у механізмах державної влади, її достатню авторитетність. Вона виявляється також у виконанні законів та інших регулятивних нормативних актів, використанні відносно мирних, ненасильницьких форм політичної боротьби. Об'єктивною стороною стабілізації і її складовою частиною є відсутність політичної напруги.

У суб'єктивному плані стан політичної рівноваги дає громадянам, які не перебувають в опозиції до наявного ладу, відчуття безпеки й спокою, своєрідного політичного комфорту, упевненості в можливості задоволення своїх потреб і сподівань. Той, хто перебуває в опозиції, також має відчуття захищеності законом. Політичні цінності та настанови більш-менш стійкі, відсутня політична агресивність. В умовах політичної стабільності рівень політичної активності в більшості населення відносно невисокий, оскільки перше місце серед їхніх пріоритетів посідають не політичні, а звичайні, буденні потреби.

Оскільки трактуємо політичну стабільність крізь призму функціонування політичної системи держави, то можемо виокремити її характерні особливості. Політична стабільність має поліваріантну природу й виявляє себе на всіх рівнях та підсистемах політичної системи [23]:

– із перспективи *інституційної підсистеми* стабільність характеризується стадіальною й ефективною діяльністю ключових системних інститутів (державного апарату, політичних партій, організацій) і взаємостосунками між ними;

– у *нормативній підсистемі* стабільність виявляється в збалансованому регулятивному впливі та існуванні широкої й гнучкої системи нормативно-правового поля держави;

- у культурній підсистемі стабільність проявляється у високому рівні політичної культури;
- у функціональній підсистемі стабільність виражається в ефективності застосування способів та засобів реалізації влади;
- у комунікативній підсистемі прояви стабільності характеризуються налагодженими формами взаємодії влади й суспільства, наявністю ефективних та стійких способів співпраці й зворотного комунікативного зв'язку на всіх рівнях.

Американський політолог Дж. Яворські пропонує розрізняти *мінімальну* та *демократичну* стабільність. «Мінімальний рівень політичної стабільності означає просто відсутність на території держави громадянських війн та інших форм збройних конфліктів. Такої стабільності можна досягти, зокрема, й авторитарними методами. Демократична ж стабільність ґрунтується на здатності демократичних структур швидко реагувати на зміни громадського настрою для забезпечення досягнення миру і громадянської згоди» [27, с. 3].

Зважаючи на те, що політична стабільність є одночасно результатом узгодження принципів та інтересів суспільства в межах певної політичної системи, окремі науковці також виділяють абсолютну; статичну й динамічну; стагнаційну, консолідаційну [10].

– *Абсолютна (повна)* стабільність політичних систем, як уже зазначалось, є абстракцією, оскільки не має під собою реальних механізмів втілення. Така стабільність можлива в абсолютно замкнутій системі, яка не взаємодіє із середовищем. Стабільність плюралістичних демократичних режимів, заснована на саморегульовальній політичній системі, визнанні опозиції, грі різних політичних сил може бути визначена як динамічна, консолідаційна. Стабільність командно-адміністративних систем, що забезпечується репресивними методами, спрямованими на усунення будь-якої наявної чи потенційної опозиції, утвердження монізму в усіх сферах життя є статичним та стагнаційним.

– *Статична* стабільність характеризується створенням і збереженням непорушності, постійності соціально-економічних та політичних структур, зв'язків, відношень. Вона ґрунтується на уявленнях, необхідності збереження консервативних традицій, домінуючої ідеології, створення адекватних стереотипів політичної свідомості й поведінки. Однак життєздатність політичної системи подібного рівня стабільності є обмеженою через закритість і відсутність зворотного зв'язку між політичною системою та суспільством, елітою й суспільством.

– *Динамічну* політичну стабільність, що є живою, конструктивною основою для функціонування та самовідтворення демократичних режимів. Зміни, що відбуваються в межах демократій, пов'язані з процесом політичної наступності й здатності таких відкритих систем реагувати на внутрішні та зовнішні впливи [23].

– *Стагнаційну* стабільність, котра характеризується застоєм, згоранням політичних змін і процесів, розпадом структур політичного життя. Така політична система приречена на розпад, припинення політичного розвитку та політичного регресу загалом.

– *Консолідаційну* стабільність, що характерна для демократичних режимів. Цей тип заснований на суспільній згоді та громадянському мирі. Політична консолідація є основою для функціонування демократичних режимів, адже передбачає прогресивний розвиток політичної системи і є одним із механізмів забезпечення динамічного відтворення всіх її складників [3].

Л. Алісова та З. Голенков на прикладі Російської Федерації розробили свій підхід до розгляду типів політичної стабільності, у якому вона може бути локальною, регіональною, загальнодержавною (загальнофедеральною) і глобальною. *Локальна політична стабільність*, на думку науковців, властива мінімальній кількості взаємодіючих територіальних одиниць, що мають адміністративні кордони. За такої стабільності немає конфліктів між такими суб'єктами. Регіональна стабільність передбачає ширше коло таких суб'єктів, «зона безпеки» якої є ширшою, ніж за стабільності локального рівня. *Загальнодержавна стабільність* наявна на державному рівні і свідчить про високий рівень політичної організації суспільства та стійкий розвиток політичної ситуації у всіх регіонах держави. *Глобальна політична стабільність* є свідченням відсутності масштабних конфліктів у системі міжнародних відносин, наявності способів цивілізованого вирішення зіткнень інтересів різних суб'єктів міжнародного життя, наявності широкої бази принципів, норм і традицій ведення міжнародної політики [1].

Стабільність часто сприймається та інтерпретується як упорядкованість суспільних відносин, злагоджене функціонування елементів суспільної системи – інакше кажучи як стан порядку. С. Гантінгтон визначає стабільність за формулою «порядок плюс наступність», тобто такий варіант розвитку країни, за якого модель організації влади протягом тривалого періоду часу зберігає свої сутнісні характеристики [21, с. 754]. Одним із підходів до визначення стабільності є розуміння стабільності, як відсутності структурних змін у політичній системі або як наявності здатності керувати ними. Політичні зміни виступають необхідною умовою існування політичної системи, її розвитку. Зміни можуть мати різний характер. Революційні зміни ведуть до порушення сталості розвитку, тобто до докорінної зміни політичної системи. Якщо на Заході політична стабільність, а особливо конфлікти й напруження в країні, широко висвітлюються та стали основою відповідних політичних концепцій, то в країнах, де панували командно-адміністративні системи й тоталітарні режими, питання стабільності в країні, конфлікти, напруження тощо замовчувалися. Тому гостро стоять проблеми стабільності та конфліктів, пов'язані зі складними процесами демократизації.

Суспільна система і її політичний режим визначають також характер політичної стабільності. В умовах демократичного ладу всі механізми влади спрямовані на досягнення певної рівноваги соціально-політичних інтересів, виходячи з потреб панівних сил. Формується й механізм самоврегулювання, у тому числі політичних відносин. Тут провідною є роль держави, покликаної регулювати всю систему суспільного життя для збереження наявного ладу. По суті, діє механізм адаптації політичної системи до змін умов функціонування суспільства. існує та діє сукупність певних інститутів, процесів і відносин, за допомогою яких і забезпечуються найбільш оптимальні умови нормального функціонування політичної системи, що пристосовується до середовища, яке змінюється, формується здатність справлятися з анархією, ефективно використовувати для зміцнення наявного ладу досягнення науково-технічного прогресу. Добре налагоджене політичне інформування населення, постійна трансформація політичної системи, збалансованість усіх соціальних політичних сил тощо – усе це забезпечує політичну й суспільну стабільність.

Велике значення має для стабільності і політичної, і державної наявність сильного середнього класу. В умовах демократизації суспільного життя в Україні тільки почалося формування середнього класу. Підтримуючи конституційні демократичні партії, маргіналізуючи праві й ліві екстремістські групи, середні верстви якоюсь мірою знімають соціальне напруження, зміцнюють становище в країні, попереджають політичні конфлікти. Важливу роль відіграє забезпечення політичної спадкоємності. Ідеться про спосіб заміни або передачі політичної влади. Демократичне суспільство – відкрита система, здатна відносно безболісно пристосовуватися до змін внутрішнього й зовнішнього середовища. Така стабільність динамічна. Авторитарним і тоталітарним режимам притаманна така стабільність, зорієнтована на формування соціально однорідного суспільства, де саморегулювання забезпечується репресіями, насиллям, спрямованими на усунення будь-якої реальної чи потенційної опозиції [4, с. 277–281].

Станом, протилежним до стабільності, є нестабільність політичних систем. Конкретні прояви нестабільності залежать від співвідношення політичних сил, особливостей процесу прийняття рішень. Дестабілізація демократичної форми правління внаслідок об'єктивних для неї загроз, залежить від декількох обставин. Насамперед, велике значення має наявність або відсутність глибоких «розколів» у суспільстві, тобто культурних, ідеологічних і соціально-економічних конфліктів. Багато залежить від рівня підтримки демократичного режиму населенням країни. На думку американських політологів Е. Даффа і Д. Маккаманта, аналіз проблеми політичної стабільності й нестабільності вимагає використання даних, по-перше, про ставлення населення до політичного процесу, по-друге, про внутрішні резерви самої політичної системи. З іншого боку, загальна нестабільність обернено пропорційна рівню легітимності режиму, розвиненості політичних інститутів, розширенню соціально-економічної мобільності, темпам економічного розвитку, удосконаленню мережі політичних комунікацій, усвідомленню національної приналежності, наявності консенсусу всередині еліти щодо процедур і норм функціонування влади [10].

Вагомий внесок у розв'язання проблеми взаємозв'язку конфлікту й стабільності в соціально-політичній системі зробив Л. Козер. Сутність концепції Л. Козера полягає в тому, що суспільству властива фатально неминуча соціальна нерівність, тому соціальний конфлікт учений зводить до «напруженості між тим, що є, і тим, що повинно бути відповідно до «почуттів» та настроїв основних

соціальних груп». Під соціальним конфліктом він розуміє «боротьбу за цінності й претензії на певний статус, владу та ресурси, боротьбу, у якій цілями супротивників є нейтралізація, нанесення збитку або знищення суперника» [25].

Конфлікт усередині суспільства може сприяти його об'єднанню або відновленню внутрішньої єдності в тому випадку, якщо останньому загрожує ворожнеча або антагонізм членів суспільства. Водночас далеко не всі різновиди конфлікту сприятливі для внутрішньосуспільної структури, так само як не в кожному суспільстві можуть знайти застосування об'єднувальні функції конфлікту. Та чи інша роль конфлікту у внутрішньосуспільній адаптації залежить від характеру питань, що становлять предмет самого конфлікту, а також від типу соціальної структури, у рамках якої протікає конфлікт. Внутрішні конфлікти, що стосуються лише цілей, цінностей та інтересів, які не суперечать прийнятним основам внутрішньосуспільних відносин, зазвичай, мають функціонально позитивний характер. Такі конфлікти мають тенденцію сприяти зміні внутрішньосуспільних норм і відносин відповідно до нагальних потреб окремих груп. Якщо ж сторони, які беруть участь у конфлікті, не розділяють більше цінностей, на яких ґрунтувалася законність цієї системи, то внутрішній конфлікт містить небезпеку розпаду соціальної структури. Внутрішній конфлікт може також слугувати засобом для визначення взаємного співвідношення сил захисників антагоністичних інтересів, перетворюючись на механізм підтримки або зміни внутрішнього балансу сил. Конфліктна ситуація рівноцінна порушенню колишньої угоди сторін. У ході конфлікту виявляється реальний потенціал кожного супротивника, після чого стає можливим установлення нової рівноваги між ними й відновлення відносин на цій основі. Соціальна структура, у якій є місце для конфлікту, може легко уникнути станів внутрішньої нестійкості або модифікувати ці стани, змінивши наявний стан позицій влади [16].

Г. Зіммель зазначає, що відсутність конфліктів не є ознакою глибинних та стабільних відносин. Але зауважимо, що, на думку вченого, наявність конфлікту не є необхідною умовою, яка вказує на таку стабільність, але лише стверджує, що за виникнення ворожих почуттів ці почуття повинні проявитися в конфлікті, якщо відносини стабільні. Наявність конфліктів породжує відчуття неміцності відносин і часто детермінує прагнення зберегти їх за всяку ціну та діяти з перебільшеною самовідданістю, майже механічно зберігаючи відносини шляхом принципового уникнення будь-якого можливого конфлікту [29]. Отже, передбачено, що ворожі почуття, зародившись, найімовірніше, знайдуть своє вираження, якщо сторони впевнені в стабільності відносин. Однак якщо відносини такі насправді глибинні, стабільні та учасники бояться їх розриву в результаті конфлікту, вони намагатимуться придушити або замінити ці ворожі почуття. Так, згідно з Г. Зіммелем, відсутність конфліктів у відносинах не може вважатися показником їхньої стабільності й міцності або свідчити про відсутність у них потенційно руйнівних напружень. Для того, щоб аналітично розкрити повний сенс відносин, треба приділяти увагу як їхнім явним, так і латентним складникам [14]. Отже, якщо ми зайняті оцінкою стабільності відносин, то, як вважає Г. Зіммель, мало зафіксувати відсутність елементів конфлікту, бо відсутність конфліктної поведінки само по собі не свідчить про відсутність ворожих почуттів й антагонізму.

Виділяючи тенденції існування та розвитку сучасного світу, К. Райт чи не найголовнішою та об'єктивно вважає інтеграцію або інтеграційні процеси. Однак інтеграційні процеси породжують проблему співіснування та поєднання універсального з груповим, оскільки починається розмивання традиційних способів життєдіяльності різних груп. «Усе меншою мірою суспільства керуються з допомогою традицій і релігії та все більшою мірою підкорюються законодавству й адмініструванню, які орієнтовані в майбутнє». У цьому «дистанціюванні» між соціальними та технологічними відносинами К. Райт [30] бачить одне з основних джерел соціальної напруги в внутрішній політиці. Основними регуляторами виникаючої напруги й носіями інтеграційних тенденцій учений вважає політичні інститути та право, при цьому зазначаючи, признаючи різноманіття груп на основі соціальних, етнічних, культурних й інших відмінностей політична стабільність на основі співіснування, толерантності та взаємної поваги. Ці умови самі по собі у своїй основі мають певні цінності, які повинні бути визнані всіма учасниками суспільних відносин. Толерантність можлива лише тоді, коли люди готові підпорядкувати безпосередні прояви своїх ціннісних установок загальним цінностям більш високого порядку. Взаємна повага є майже неможливою до тих пір, доки вона не буде визнана вищою цінністю, замість

налаштування, руйнувати «менш досконалу» частинку суспільства. Стабільність буде до того часу неможливою, поки її існування не розглядатиметься як вища цінність у відношенні з насильницьким розповсюдженням будь-яких ідеологій, релігій, способів організації суспільного життя, групових інтересів чи інших цінностей, які можуть їй заперечувати.

3. ВИСНОВКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ПОДАЛЬШИХ ДОСЛІДЖЕНЬ

Усі чинники політичної стабільності є взаємопов'язаними – нестабільність одного чинника може призвести до нестабільності інших. Наприклад, дії й боротьба регіональної меншини за автономії спроможні зменшити підтримку режиму або, навпаки, можуть бути зумовлені зниженням підтримки на користь конституційної системи. Політична стабільність, як і стабільність суспільства, зумовлена законами функціонування й розвитку суспільства, особливостями та способами взаємодії його підсистем, зміни й еволюція яких не спричинюють руйнування функціональної єдності структури і їх рівноваги. Політичну стабільність гарантує політична система суспільства (її головний елемент – держава) й ефективність реалізація її функцій, що, зі свого боку, залежить від масової підтримки громадян. Як справедливо зазначають В. Семенов, І. Степанян, політична система не буде стабільною, якщо в основі діяльності правлячої еліти – лише власні інтереси й водночас ігнорування інтересів більшості. За таких умов вона може триматися лише на силі, обмані тощо [20]. Конфлікти у функціонуванні політичної системи відіграють неоднозначну роль. Їх виникнення є показником загострення суперечностей. Але самі конфлікти як такі не впливають істотно на стабільність політичної системи, якщо ця система має механізми їх інституційного чи правового розв'язання або локалізації.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Алисова, Л. Н., Голенкова З. Т. *Детерминанты политической стабильности и ее классификация*. URL: http://www.society.polbu.ru/alisova_politsociology/ch39_iii.html
2. Алисова, Л. Н., Голенкова, З. Т. (2006). *Политическая социология*. Москва: Изд-во РАГС, 377 с.
3. Гаджиев, К. С. (1999). *Политическая философия*. Москва: Экономика, 606 с.
4. Горлач, М. І., Кремень, В. Г. (2009). *Політологія: наука про політику*: підруч. [для студентів вищ. навч. закл.]. Київ: Центр учб. літ., 840 с.
5. Заллер, Дж. (2004). Происхождение и природа общественного мнения. Москва: Ин-т Фонда «Общественное мнение», 559 с.
6. Кіянка, І. Б. (2003). Політична стабільність: суть і основні засоби її досягнення в Україні: (Автореф. дис. ... канд. політ. наук: 23.00.02). Львів: Львів нац. ун-т ім. І.Франка, 18 с.
7. Кіянка, І. Б. (2007). Проблема політичної стабільності в державному управлінні. Регіональний вимір політичного процесу в Україні у 2007 р.: матеріали міжрегіон. наук.-прак. конф. (Львів, 10 лист. 2007 р.)/уклад. А. С. Романюк, Л. С. Скочилас, О. В. Шиманова. Львів: Генеза-ЦПД, 132 с.
8. Ковалевський, А. А. (2010). Сущность и факторы стабильности политической системы. *Вісник СевНТУ*: зб. наук. праць. Севастополь, Вип. 112, Серія: Політологія, С. 63–66.
9. Крап, А. П. *Сутність політичної стабільності*. URL: http://www.ena.lp.edu.ua:8080/bitstream/ntb/11737/1/24_18Ukr_nac_ideya.pdf
10. Крап, А. (2006). *Сутність політичної стабільності: індикатори та функції*. Українська національна ідея: реалії та перспективи розвитку. Львів: Вид-во Нац. ун-ту «Львівська політехніка», Вип. 18, С. 118–124.
11. Липсет, С. М. (2011). Политический человек. Социальные основания политики. *Политическая наука*, № 3, С. 195–245.
12. Макарычев, А. С. (1998). Стабильность и нестабильность при демократии: методологические подходы и оценки. *Полис. Политические исследования*, № 1, С. 149–157.
13. Максимова, О. М. *Синтез параметрів нестабільності політичної системи*. URL: http://www.fsn.fhum.info/pdf/123/123_24.pdf.
14. Мертон, Р. (2006). *Социальная теория и социальная структура*. Москва: АСТ, Хранитель, 880 с.
15. Панарин, А. А. (2013). Політична стабільність та конфлікт: дослідження проблеми взаємозв'язку. *Епістемологічні дослідження в філософії, соціальних і політичних науках*, с. 49–58, Т. 4, № 23 (2013): *Вісник Дніпропетровського університету. Серія: філософія, соціологія, політологія*. URL: <https://visnukpfs.dp.ua/index.php/PFS/article/view/285>

16. Панарін, А. (2013). Політична стабільність: визначення та підходи до розуміння *Соціогуманітарні проблеми людини*, № 7, С. 106–112.
17. Паутова, Л. А. (2006). Стабилизационное сознание: интегративная модель: Монография. Омск: ОмГТУ.
18. Регіональний вимір політичного процесу в Україні у 2007 р.: матеріали міжрегіон. наук.-прак. конф. (Львів, 10 лист. 2007 р.)/уклад. А. С. Романюк, Л. С. Скочиляс, О. В. Шиманова. Львів Генеза-ЦПД, 2007, 132 с.
19. Савин, Д. (2007). Типология политической стабильности в современном обществе. Политическая социология: Теоретические и прикладные проблемы. Санкт-Петербург, 2007.
20. Семенов, В., Степанян, И. (1994). От конфликта к согласию: пути перехода, *Социс*, № 12.
21. Хантингтон, С. (2000). Будущее демократического процесса от экспансии к консолидации. *Хрестоматия*/сост. М. А. Василик, М. С. Вершинин. Москва: Гардарика, 843 с.
22. Хантингтон, С. (2004). Политический порядок в меняющихся обществах. Москва: Прогресс-Традиция, 480 с.
23. Яворський, М. (2017). Політична стабільність: сутність та основні підходи до класифікації. *Humanitarian vision*, Vol. 3, Num. 1, С. 61–66.
24. Bealey, F. (1987). Stability and crisis: fears about threats to democracy. *European Journal of Political Research*, Vol. 15 (6), P. 687–715.
25. Coser, L. (1956). *The Functions of Social Conflict*. New York: The Free Press, P. 49.
26. Dahl, R. (1989). *Democracy and Its Critics*. New Haven; London, 1989.
27. Jaworsky, J. (1995). Ukraine: stability and instability. *McNair Paper*, 42. INNS. August, 90 p.
28. *Necessary Conditions: Theory, Methodology and Applications* / Ed. by G. Goertz, H. Starr. Oxford: Rowman & Littlefield Publishers, INC, 2003.
29. Simmel, G. *Conflict* / G. Simmel; trans. Wolff K. H. Glencoe, IL.: *The Free Press*, 1955, P. 4–47.
30. Wright, Q. (1954). *Problems of Stability and Progress in International Relations*. Berkeley and Los Angeles, P. 144–145.

Матеріал надійшов до редакції 24.10.2019 р.

TO THE QUESTION OF THEORETICAL AND METHODOLOGICAL BASIS POLITICAL STABILITY RESEARCH

The article considers political stability as an effective functioning of the political system, all its institutions, the absence of failures in the mechanisms of state power, and its sufficient authority. It has been proven that it also manifests itself in the implementation of laws and other regulations, the use of relatively peaceful, non-violent forms of political struggle. The objective side of stabilization and its component part is the lack of political tension. It is emphasized that all factors of political stability are interrelated - instability of one factor can lead to instability of others. Political stability is conditioned by the laws of functioning and development of society, the peculiarities and ways of interaction of its subsystems, changes and evolution of which do not cause the destruction of the functional unity of the structure and their equilibrium. It is stated that conflicts in the functioning of the political system play an ambiguous role. Their occurrence is an indicator of exacerbation of contradictions. But conflicts as such do not significantly affect the stability of the political system if the system has mechanisms for their institutional or legal resolution or localization.

Key words: stability, political stability, types, political system, subsystem.

REFERENCES

1. Alisova, L. N., Golenkova, Z. T. *Determinants of political stability and its classification*. Retrieved from: http://www.society.polbu.ru/alisova_politsociology/ch39_iii.html
2. Alisova, L. N., Golenkova, Z. T. (2006). *Political Sociology*. Moskva: RAGS Publishing House, 377 p.
3. Gadzhiev, K. S. (1999). *Political philosophy*. Moskva: Economics, 606 p.
4. Gorlach, M. I., Kremen, V. G. (2009). *Political science: the science of politics: a textbook [for students. higher. teach.]/M. I. Griban, V. G. Kremen*. Kyiv: Center for Educational Literature, 840 p.
5. Zaller, J. (2004). *Origin and nature of public opinion*. Moskva: Institute of the Public Opinion Foundation, 559 p.
6. Kiyanka, I. B. (2003). *Political stability: the essence and main means of its achievement in Ukraine*, Lviv, 18 p.
7. Kiyanka, I. B. (2007). *The Problem of Political Stability in Public Administration. Regional dimension of the political process in Ukraine in 2007: Mater. Research Assistant Conf. (Lviv, November 10, 2007) / contribution*. A. S. Romanyuk, L. S. Skochilyas, O. V. Shimanova. Lviv: Genesis-CPD, 132 p.

8. Kovalevskii, A. A. (2010). *The essence and factors of stability of the political system*. SevNTU Bulletin: Coll. Sciences. Sevastopol Ave., № 112. Series: Political Science, pp. 63–66.
9. Krap, A. P. *The essence of political stability*. Retrieved from: http://www.ena.lp.edu.ua:8080/bitstream/ntb/11737/1/24_18Ukr_nac_ideya.pdf
10. Krap, A. (2000). *The essence of political stability: indicators and functions*. The Ukrainian National Idea: Realities and Prospects for Development. Lviv: Publisher of Lviv Polytechnic National University., Issue 18, p. 118–124.
11. Lipset, C. M. (2011). Political man. Social policy bases. *Political science*, № 3, p. 195–245.
12. Makarychev, A. S. (1998). Stability and instability in democracy: methodological approaches and assessments, *Polis. Political Studies*, 1, p.149–157.
13. Maksimova, O. M. *Synthesis of parameters of instability of political system*. Retrieved from: http://www.fsn.fhum.info/pdf/123/123_24.pdf.
14. Merton, R. (2006). *Social theory and social structure*. Moskva: AST, The Keeper, 880 p
15. Panarin, A. A. (2013). Political stability and conflict: exploring the relationship problem. *Epistemological Studies in Philosophy, Social and Political Science*, p. 49–58. Vol. 4, No. 23 (2013): *Bulletin of the Dnipropetrovsk University. Series: Philosophy, Sociology, Political Science*. Retrieved from <https://visnukpfs.dp.ua/index.php/PFS/article/view/285>
16. Panarin, A. (2013). Political stability: definitions and approaches to understanding. *Sociohumanitarian human problems*, № 7, p. 106–112.
17. Pautova, L. A. (2006). *Stabilization consciousness: an integrative model*: Monograph. Omsk: Omsk State Technical University.
18. Regional dimension of the political process in Ukraine in 2007: *Mater. Research Assistant Conf.* (Lviv, November 10, 2007) / contribution. A. S. Romanyuk, L. S. Skochilyas, O. V. Shimanova. Lviv: Genesis-CPD, 132 p.
19. Savin, D. A (2007). *Typology of political stability in contemporary society*. Political Sociology: Theoretical and Applied Problems. St. Petersburg,
20. Semenov, V., Stepanyan, I. (1994), *From conflict to consent: ways of transition*. Socis, 12.
21. Huntington, S. (2000). *The future of the democratic process from expansion to consolidation*. MA. Vasilik, MSVershinin. Moskva, Gardariki, 843 p.
22. Huntington S. (2004), *Political order in changing societies*. Moskva: Progress-Tradition, 480 p.
23. Yavorsky, M. (2017). Political stability: nature and basic approaches to classification. *Humanitarian vision*, 3, 61–66.
24. Bealey, F. (1987). Stability and crisis: fears about threats to democracy. *European Journal of Political Research*, 15 (6), 687–715.
25. Coser, L. (1956). *The Functions of Social Conflict*. New York: The Free Press, p.49
26. Dahl, R. (1989). *Democracy and Its Critics*. New Haven. London.
27. Jaworsky, J. (1995, August). *Ukraine: stability and instability*. McNair Paper 42. INNS, 90 p.
28. *Necessary Conditions: Theory, Methodology and Applications* (2003)/ Ed. by G. Goertz, H. Starr. Oxford: Rowman & Littlefield Publishers, INC.
29. Simmel, G. (1955). *Conflict* / G. Simmel; trans. Wolff K. H. Glencoe, IL.: The Free Press, P. 4–47
30. Wright, Q. (1954). *Problems of Stability and Progress in International Relations*. Berkeley and Los Angeles, p. 144–145.

УДК 327(100):323.22(477)+17.022.1

Ткачук Анастасія,

студентка 5 курсу факультету міжнародних відносин,

Східноєвропейськй національнй університет імені Лесі Українки

ORID ID: <https://orcid.org/0000-0003-1640-4192>

e-mail: anastasja909@gmail.com

НАЦІОНАЛЬНИЙ БРЕНД УКРАЇНИ НА МІЖНАРОДНІЙ АРЕНІ

Розуміння понять національного (державного) брендингу, бренду, іміджу та репутації держави й уміння ефективно працювати над розробкою та впровадженням програми державного брендингу є